

УДК 378.147.88

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НЕПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Н.І.Мачинська

***Анотація.** У статті розкриваються особливості та проблеми підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури вищих навчальних закладів непедагогічного профілю до здійснення викладацької діяльності; доведено необхідність формування мотиваційно-ціннісного та професійно-педагогічного компонентів як вагомих складових структури педагогічної компетентності.*

***Ключові слова:** мотиваційно-ціннісний компонент, професійно-педагогічний компонент, магістрант.*

***Аннотация.** В статье раскрываются особенности и проблемы подготовки будущих специалистов в условиях магистратуры высших учебных заведений непедагогического профиля к преподавательской деятельности; доказана необходимость формирования мотивационно-ценностного и профессионально-педагогического компонентов как важных составляющих структуры педагогической компетентности магистрантов.*

***Ключевые слова:** мотивационно-ценностный компонент, профессионально-педагогический компонент, магистрант.*

***Abstract.** The article describes the characteristics and problems of future professionals in the graduate of higher education institutions to implement the non-teaching profile of teaching, the author based on the results of the empirical research proves the need for a motivational value and professional educational components as the important components of the structure of teaching competence of masters of the universities of non-teaching profile that will determine their readiness for teaching.*

***Keywords:** motivational and evaluative component, professional and educational component, undergraduate.*

Постановка проблеми. Підготовка педагогічних та науково-педагогічних кадрів – важлива умова модернізації освіти. Враховуючи те, що в нашій державі педагогічна професія є масовою, необхідно формувати професійне ставлення студентів-магістрів до обраного фаху, психологічно готувати їх до майбутньої педагогічної діяльності, плекати професіоналів своєї справи, орієнтувати студентів щодо змісту педагогічної діяльності, її сутності та ролі в сучасному суспільстві, основних шляхів і методів набуття педагогічного досвіду.

Оскільки випускники освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки «магістр» можуть здійснювати викладацьку діяльність, то професійно-педагогічна діяльність випускника-магістра як викладача вищої школи потребує наявності певних морально-психологічних якостей; науково-педагогічних здібностей; відповідних індивідуально-психологічних особливостей; професійно-педагогічних здібностей.

Аналіз останніх публікацій. Проблемні питання професійної підготовки фахівців в умовах магістратури вищих навчальних закладів були предметом досліджень О.М.Бандурки, І.П.Голосніченка, Я.Ю.Кондратьєва, В.П.Петкова, В.М.Плішкіна (підготовка фахівців юридичного профілю), О.П.Рябченко, А.О.Селіванова, О.Ю.Синявської, І.М.Шопіної, С.Н.Ярмиша (підготовка фахівців економічно-правового напрямку) та інших науковців, проте ряд актуальних і практично значущих проблем у цій сфері потребують подальшої розробки.

Підготовка майбутніх фахівців в умовах магістратури вищого навчального закладу загалом, і вищого навчального закладу непедагогічного профілю зокрема, регламентується такими нормативними документами, як: Закон України «Про вищу освіту», Наказ Міністерства освіти та науки України № 99 «Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні», Постанова Кабінету Міністрів України № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій». Крім того, вищі навчальні заклади, які перебувають у відомстві Міністерства внутрішніх справ, Міністерства оборони та інших відомств регламентують власну навчально-виховну діяльність відповідно до потреб названих структурних відомств.

Мета статті – проаналізувати стан і домінуючі проблеми процесу підготовки фахівців в умовах магістратури вищих навчальних закладів до викладацької діяльності.

Виклад основного матеріалу. Реформування системи вищої освіти здійснюється в Україні близько десяти років, у ході реформ досягнуто істотних результатів. Але масштабність проведених перетворень і трансформаційні процеси в суспільстві не тільки не дозволяють говорити про завершеність цих змін, але і вимагають їх подальшої реалізації.

Ситуація на межі століть така, що молодому фахівцю в його професійній діяльності практично завжди необхідно застосовувати знання не тільки за фахом, але й в інших галузях. Завтра від нього вимагатиметься постійне відновлення своєї кваліфікації, здобуття додаткових знань і навичок. Тому сьогодні такою необхідною видається потреба модернізації системи закладів вищої освіти, одним з аспектів якого стає розширення контактів вузів з роботодавцями, яке в перспективі повинно привести і до застосування випереджальної підготовки фахівців з урахуванням прогнозованих тенденцій на ринку праці [1].

У зв'язку з розширенням спеціалізацій у професійних закладах освіти запроваджується розробка кваліфікаційних характеристик конкретних спеціальностей. Нині в Україні підготовка фахівців у ВНЗ ведеться із 78 напрямів, 332 спеціальностей бакалавра, 337 — спеціаліста, 334 — магістра. З метою розширення можливостей використання фахівців, цілеспрямованої їх підготовки і кращої адаптації до умов конкретної практичної діяльності запроваджена велика кількість спеціалізацій.

У сучасній системі освіти України затверджено державні стандарти для 80 спеціальностей.

Впровадження галузевих стандартів, на нашу думку, повинно сприяти:

- створенню логічного навчально-методичного комплексу спеціальності з кожної спеціалізації, де чітко визначено умови якісної підготовки конкурентноздатних випускників кожного рівня;
- чіткому визначенню регіональних потреб у фахівцях конкурентної спеціалізації, обґрунтованість і перспективність визначення спеціалізації;
- умотивованому підходу до вибору дисциплін кожної спеціалізації;
- чіткому визначенні мети, предмета й змісту кожної навчальної дисципліни, виключення дублювання та марнотратства навчального часу;
- модульній структурно-логічній побудові навчальних планів;
- підвищенню частки самостійної позааудиторної роботи студентів та частки практичних занять в аудиторних формах роботи;
- впровадженню рейтингової системи оцінювання успішності навчання та визначення рейтингу студентів [2].

Важливим аспектом оптимізації магістерської підготовки в сучасних вищих навчальних закладах різного типу є посилення практичної спрямованості навчання, необхідність випуску, насамперед, широкопрофільних фахівців, які володіють у той же час ґрунтовними вузькоспеціальними знаннями і навичками, що повинно забезпечити їхню готовність до здійснення викладацької діяльності. Головним напрямом у підготовці фахівців в умовах магістратури стає орієнтація не тільки на професійну, але й особистісну складову, що дозволить випускнику вищого навчального закладу, відповідно до змін у сфері трудових відносин, в міру необхідності виявляти ініціативу, гнучкість, самоудосконалюватися та бути готовим до самостійного продовження навчання. При цьому особливого значення набуває загальнокультурна підготовка фахівця, формування гуманності особистості як основи її всебічного розвитку, становлення її громадянської позиції, здатності до відповідальних дій, співробітництва з іншими людьми, що, нарешті, приведе до інтеграції суспільства. У такий спосіб в основному буде забезпечений високий адаптаційний потенціал випускників вузів України [4].

У плані спрямування зусиль на зростання якості вищої освіти важливим є приєднання України у травні 2005 року до Болонського процесу, метою якого є формування в Європі спільного освітньо-наукового простору.

У контексті Болонського процесу потребує упорядкування законодавчо визначених в Україні чотирьох освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки фахівців відповідно до потреб ринку праці: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Але це питання треба було вирішувати і без приєднання до Болонської декларації. Адже існуюча система освітньо-кваліфікаційних рівнів так і не набула адекватності й узгодженості з потребами ринку праці в Україні, а тим більше, якщо йдеться про європейську спільноту [3].

З метою дослідження сучасного стану підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури вищих навчальних закладів непедагогічного профілю до здійснення викладацької діяльності нами було проведено опитування серед магістрантів різних типів вищих навчальних закладів: Український католицький університет (м. Львів), Львівський державний університет внутрішніх справ, Національний університет «Львівська політехніка», Кіровоградський національний технічний університет, Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне).

В опитуванні взяло участь 254 респонденти, вік яких коливається в межах 22-26 років. З них:

- планують займатися викладацькою діяльністю – 75 (29, 5%);
- не планують займатися викладацькою діяльністю – 115 (45, 3%);
- ще не визначилися – 64 (25, 2 %).

Такий результат пояснюється низьким рівнем сформованості мотиваційної готовності до професійної викладацької діяльності. Серед навчальних дисциплін, які відіграли значну роль у професійному становленні фахівців в умовах магістратури, лише четверта частина респондентів назвали дисципліни психолого-педагогічного циклу.

Для того, щоб визначити структуру педагогічної компетентності магістрів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю, ми, спираючись на розуміння педагогічної освіти як цілеспрямованої діяльності, що передбачає систематичне оволодіння сукупністю психолого-педагогічних знань з метою формування на цій основі компонентів педагогічної компетентності, та враховуючи, що слухач магістратури в майбутньому повинен бути готовим до виконання функцій викладача вищого навчального закладу, на основі теоретичного аналізу та проведеного емпіричного дослідження визначили компоненти педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю, серед яких вважаємо за доцільне звернути увагу на мотиваційно-ціннісний та професійно-педагогічний. Охарактеризуємо зміст кожного з них.

Мотиваційно-ціннісний компонент. Зміст даного компонента відображає:

- систему цінностей та мотивацію до здійснення педагогічної діяльності, що, на нашу думку, дуже тісно пов'язано з можливістю вибору напряму професійної підготовки магістранта;
- сформоване особистісне ставлення магістранта до себе як до суб'єкта майбутньої професійної діяльності, а також усвідомлення змісту та необхідності виконання професійно-педагогічних функцій у конкретній соціально-економічній ситуації.

Професійно-педагогічний компонент відображає:

- оволодіння магістрами як викладачами вищих навчальних закладів непедагогічного профілю сукупністю психолого-педагогічних знань, умінь, навичок;
- оволодіння необхідними професійними знаннями, вміннями й навичками з фаху;
- наявність інструментальних умінь, що забезпечує здатність аналізувати, синтезувати, порівнювати й зіставляти, систематизувати, узагальнювати, генерувати ідеї, набувати знання, використовуючи вміння знаходити та опрацьовувати інформацію з різних джерел, володіння інформаційними засобами і технологіями, володіння рідною та іноземною мовами;
- сукупність теоретичних знань, практичних умінь і навичок, досвіду майбутнього викладача, що дозволяють здійснювати пошукову (евристичну) діяльність.

Фундаментом професійно-педагогічного компонента компетентності магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю є професійні знання, вміння й навички з фаху. Саме на цій основі ми пропонуємо напрями оволодіння ними:

- систематично працювати над поглибленням знань із фаху, активніше формувати теоретико-пізнавальну направленість;
- знайомство з літературою, теоретичними розробками з фаху;
- план самовдосконалення педагогічної майстерності: вивчення передового досвіду колег, відкриті уроки, самоаналіз уроків, обговорення відвіданих уроків;
- застосування у практиці результатів передового досвіду та наукових досліджень;
- самовиховання, удосконалення прийомів роботи;
- перевірка ефективності (діагностування) застосованих методів навчання та виховання.

Саме формування мотиваційно-ціннісного та професійно-педагогічного компонентів можуть, на нашу думку, сприяти формуванню у магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю готовності до здійснення викладацької діяльності.

Висновки. Таким чином, ми можемо виокремити певні положення, які складають, на нашу думку, основу розробки моделі магістра як майбутнього викладача вищого навчального закладу:

- відповідність якості підготовки фахівців тенденціям розвитку ринку праці;
- орієнтація на гуманістичну складову фахівця, що повинно визначатися змістом дисциплін психолого-педагогічного циклу;
- взаємозв'язок фундаментальної базової спрямованості підготовки й орієнтації на професійно-педагогічну діяльність;
- спрямованість на формування конкурентоспроможності випускника;
- забезпечення наступності у підготовці фахівців в умовах навчання «бакалавр»-«магістр»;
- активне використання діагностичних методик з метою визначення рівня підготовки фахівців та відповідності ринку праці;
- запровадження інтерактивних методів навчання магістрантів з метою формування у них готовності до здійснення викладацької діяльності.

Подальшого дослідження потребує розробка структурно-компонентної моделі педагогічної освіти

магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю, детальна змістова характеристика кожного змістового компонента та вироблення організаційно-методичних умов для їх формування у процесі підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури вищих навчальних закладів непедагогічного профілю.

Література

1. Белова Л. Новые воспитательные технологии в образовании: задачи разработки и пути внедрения [Текст] / Л.Белова // Новий колегіум. – 2007. – № 1. – С.12-15.
2. Герасіна Л. М., Ятченко А. Д. Вища школа: реформування в демократичному суспільстві: Навч. посібник. – Х.: Акта, 1998. – 276 с.
3. Підвищення ефективності вищої освіти і науки як дієвого чинника розвитку та інтеграції в європейське співтовариство // Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України 27.02.2004 N 3/1-4. – [Електронний ресурс] – http://uazakon.com/documents/date_17/pg_ibngsb.htm
4. Усов Г. А. Підготовка фахівців у вищих навчальних закладах: проблеми та шляхи оптимізації // Вісник Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. – 2010, вип. 3. – С.140-142.